

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sara Eriksson

Oaktsamhet i fråga om ålder vid köp av sexuell handling av barn

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: VT 2015

Innehållsförteckning

Summary	1
Sammanfattning	2
Förkortningar	3
1. Inledning	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställning och avgränsning	4
1.4 Metod och teori	5
1.5 Material	5
1.6 Forskningsläge	6
1.7 Uppsatsens disposition	6
2. Köp av sexuell handling av barn	8
2.1 Lagstiftningen	8
2.2 Om oaktsamhet	9
3. Domstols bedömning	15
3.1 Utseende och mognad	15
3.2 Frågor om ålder och annat som indikerar låg ålder	18
3.3 Övriga omständigheter	21
4. Utblick	24
4.1 Norge	24
5. Analys	26
5.1 Målsägandes utseende – hur bedöms det	26

5.2 Frågor om ålder – ansvarsbefriande eller ett tecken på misstänksamhet om låg ålder	27
Käll- och litteraturförteckning	30
Rättsfallsförteckning	32

Summary

The legislator has determined that children in the ages of 15-17 years should be protected from certain sexual acts and therefore it has been criminalized to purchase sexual acts from children. In order for liability to be claimed the perpetrator must have intent about all circumstances but the child's age, where he must only act negligently. According to 6:13 in the criminal code a person can be convicted of purchase of sexual acts from children if he had reasonable grounds to believe the child was below 18 years old. According to the preparatory work this provision means a fairly high demand on negligence.

The court makes the assessment whether the defendant was negligent. This paper examines a number of lower court decisions to see how this assessment is done and which things the court looks at. In this study, I examined how the court judges a question of age. This can be considered as a suspicion of low age, which means that the defendant suspected that the seller could be below 18 years old. It can also be considered exculpatory if the accused received a reply from the seller that he is over 18 and one consider that the accused should be able to trust that the information was correct. In some cases, the court held that the defendant should have asked the plaintiff about his or her age, often because of other circumstances. In other cases where the defendant asked about age or the plaintiff previously stated his or her age, the court found that the defendant did not act negligently unless other circumstances existed that gave the defendant reason to be on the alert. The court also assessed the plaintiff's appearance when it decided if the defendant based on this had reasonable grounds to believe he or she was below 18 years old.

I have not been able to deduce any pattern in the assessments of the courts but it is clear that they apply the provision restrictively and that it is often crucial how the court assesses the plaintiff's appearance and body development.

Sammanfattning

Lagstiftaren har gjort bedömningen att barn i åldrarna 15-17 år bör skyddas från vissa sexuella handlingar och därför har man kriminaliserat *köp av sexuell handling av barn*. För att ansvar ska kunna utkrävas måste gärningspersonen ha uppsåt ifråga om alla omständigheter utom barnets ålder, där måste denne endast agerat oaktsamt. Enligt 6:13 BrB kan en person dömas för *köp av sexuell handling av barn* om denne hade *skälig anledning att anta* att barnet var under 18 år. Enligt förarbetena innebär bestämmelsen ett tämligen högt krav på oaktsamhet.

Det är domstolen som gör bedömningen om den tilltalade är oaktsam. I denna uppsats granskas ett antal underrättsavgöranden för att se hur den här bedömningen görs och vilka saker domstolen tittar på. I denna studie undersökte jag hur domstolen bedömer en fråga om ålder. Denna kan beaktas som en misstanke om låg ålder, vilket innebär att den tilltalade misstänkte att säljaren kunde vara under 18 år. Det kan också anses vara exculperande, om den tilltalade fått svar av målsägande att denne är över 18 år och man ansåg att den tilltalade borde kunnat lita på att uppgiften var korrekt. I vissa fall ansåg domstolen att den tilltalade borde frågat målsägande om dennes ålder, ofta på grund av andra omständigheter. I andra fall där den tilltalade frågat om ålder eller målsägande tidigare uppgett sin ålder ansåg domstolen att den tilltalade inte agerade oaktsamt om inte andra omständigheter förelåg som gav den tilltalade anledning att vara på sin vakt. Domstolen bedömde även målsägandes utseende när de avgjorde om den tilltalade på grund av detta hade *skälig anledning att anta att målsägande* var under 18 år.

Jag har inte kunnat utläsa några mönster i domstolarnas bedömning men det är klart att de tillämpar regeln restriktivt och att avgörande ofta är hur domstolen bedömer målsägandes utseende och kroppsutveckling.

Förkortningar

BrB	Brottsbalk (1962:700)
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri
Dir.	Direktiv
LVU	Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga
NJA II	Nytt juridiskt arkiv II
Prop.	Proposition

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Regeringen tillsatte 2014 en utredning som bland annat ska utvärdera oaktsamhetsrekvisitet i 6 kap. 13 § brottsbalken som innebär att en person kan dömas för köp av sexuell handling av barn om denne hade skälig anledning att anta den låga åldern hos säljaren.¹ Det jag tyckte var mest intressant vid brottet *köp av sexuell handling av barn* var hur man i en domstol ska avgöra om någon borde vetat att en person är under 18 år och hur domstolen ska gå tillväga med en sådan bedömning.

1.2 Syfte

Mitt syfte med uppsatsen är att undersöka hur domstolarna gör oaktsamhetsbedömningen enligt 6 kap. 13 § BrB. För att göra detta ska jag studera domar, även av underrätter, för att se hur de gör bedömningen om någon är oaktsam enligt 6 kap. 13 § BrB och vilka saker domstolarna tittar på när de gör denna bedömning. Genom att studera domar hoppas jag se hur objektiv eller subjektiv denna bedömning som domarna gör är.

1.3 Frågeställning och avgränsning

Hur gör domstolen bedömningen om någon är oaktsam ifråga om ett barns ålder vid köp av sexuell handling av barn?

Vilka saker tittar domstolen på, både hos den tilltalade och hos målsäganden?

Uppställer domstolarna några krav och i så fall vilka på gärningsmännens agerande för att deras handlande inte ska anses som oaktsamt?

¹ Dir. 2014:128.

Är frågor om ålder till barnet exculperande eller är det i domstolarnas ögon ett tecken på misstänksamhet om låg ålder?

1.4 Metod och teori

I den första delen av uppsatsen använde jag mig av juridisk metod och studerade och bearbetade de traditionella rättskällorna lag, förarbeten, doktrin. Praxis saknas på området idag och det finns ingen doktrin som behandlar ämnet särskilt.

I uppsatsens andra del studerade och analyserade jag rättsfall, även från underrätter. Då urvalet av underrättsdomar var begränsat måste jag understryka att domstolsavgörandena är en exemplifiering av hur bestämmelsen tillämpas i landets underrätter. Jag undersökte hur rätten ser ut i verkligheten, inte hur den ser ut på pappret, en skillnad en Harvardprofessor kallat ”law in books and law in action”².

I uppsatsens sista del gjorde jag en utblick i Norge och undersökte hur motsvarande köp av sexuell handling av barn hanterades där. Även i denna del använde jag mig av juridisk metod och studerade lag, förarbeten och praxis. Norge valdes ut främst för att man där har ett avgörande från högsta dömande instans om oaktsamhetsbedömningen vid motsvarande svenska lagen om köp av sexuell handling av barn. Jag studerade även Danmark och Storbritannien men valde att inte ta med en jämförelse i min uppsats.

1.5 Material

Jag har använt mig av litteratur som behandlar oaktsamhet rent generellt, *Kriminalrättens grunder* av Asp m.fl. och *Straffansvar* av Leijonhufvud och Wennberg. För en mer specifik analys av mitt område använde jag mig av Jareborgs och Fribergs *Brotten mot person och*

² Korling, F., Zamboni, M. (red.), *Juridisk metodlära*, s. 208.

förmögenhetsbrotten och artikeln av Johansson, *Att göra ett ansvarigt sexköp*. Jag har även använt mig av två propositioner för att undersöka lagstiftarens intentioner med lagstiftningen. Jag har även använt mig av *Brottsbalken: en kommentar*. I mitt arbete har jag studerat domar, nio avgöranden från hovrätten och nio från tingsrätten. Jag granskade ett antal avgöranden från hovrätterna mellan åren 2009 och april 2015 och av dessa valde jag ut de som hade en oaktsamhetsbedömning. Mitt urval av tingsrättsdomar är något mer slumpartat, dessa är från åren 2010 och april 2015. De är utvalda för att jag tycker att de har belysande och olika argumentation kring oaktsamhet men det ska noteras att jag alltså inte gjort en uttömmande undersökning av alla tingsrättsavgöranden under denna period. På denna punkt ger uppstasen en fingervisning av hur underrätterna bedömer oaktsamhet vid köp av sexuell handling av barn. I min analys refererar jag till en dansk studie om pubertetsutvecklingen hos flickor.

1.6 Forskningsläge

Det är lite skrivet på området köp av sexuell handling av barn. Jag har dock haft stor hjälp av artikeln *Att göra ett ansvarigt sexköp: uppsåts- och oaktsamhetsbedömningar vid underårighet i fall av människohandel, koppleri och sexköp* av Märta C. Johansson som tar upp flera av de frågor jag behandlar i min uppsats.

1.7 Uppsatsens disposition

I kapitel 2.1 beskriver jag hur lagstiftningen för köp av sexuell handling ser ut. I kapitel 2.2 studerar jag oaktsamhet, i allmänhet men främst oaktsamhet i förhållande till brottet köp av sexuell handling av barn. I kapitel 3 undersöker jag rättsfall och undersöker hur domstolarna gör sina oaktsamhetsbedömningar. Dessa är indelade i utseende och mognad, ålder och annat som indikerar låg ålder och övriga omständigheter. I kapitel 4 undersöker jag på hur man löst problematiken kring köp av sexuell handling av barn i Norge och hur

man där gör oaktshetsbedömningen kring barnets ålder. I kapitel 5
gör jag min analys.

2. Köp av sexuell handling av barn

2.1 Lagstiftningen

Regleringen som förbjuder köp av sexuell handling av barn hittar man i 6 kap. 9§ brottsbalken (2005:90). Paragrafen lyder:

Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för *köp av sexuell handling av barn* till böter eller fängelse i högst två år.

Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.

Lagstiftaren har gjort bedömningen att även barn som uppnått sexuell självbestämmanderätt, det vill säga barn i åldrarna 15-17 år behöver ett skydd för vissa sexuella handlingar.³ En av dessa sexuella handlingar lagstiftaren ansåg att barn är i behov av ett särskilt straffrättsligt skydd för var köp av sexuell tjänst.⁴ Bestämmelsen var avsedd att förhindra att barn dras in i prostitution genom att kriminalisera köpet av en sexuell handling av barn.⁵ Brottet är subsidiärt i förhållande till bestämmelserna i brottsbalken kap. 5 1-7§§⁶. Till skillnad från *köp av sexuell tjänst* som regleras i brottsbalken 6 kap. 11§ så utgör *köp av sexuell handling av barn* brott mot person.⁷

Begreppet *sexuell handling* har samma innebörd som i brottsbalken 6 kap 2§ där *sexuellt tvång* regleras. Barnet ska av gärningsmannen förmås att företa eller tåla en sexuell handling, gärningsmannen ska alltså psykiskt ha påverkat barnet så att detta skedde.⁸ Ersättningen ska vara förutsättningen som gjorde att barnet gick med på att företa eller tåla den sexuella handlingen. Om barnet fick en belöning omfattas detta därmed inte.⁹ Enligt förarbetena ska mer än bara rena

³ Prop. 2004/05:45, s. 21.

⁴ Prop. 2004/05:45, s. 91.

⁵ Jareborg, N., Friberg, S., Asp, P., Ulväng, M., *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, s. 144.

⁶ Jareborg, N., Friberg, S., *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, s. 104.

⁷ Prop. 2004/05:45, s. 91.

⁸ Jareborg, N., Friberg, S., Asp, P., Ulväng, M., *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, s. 144.

⁹ Jareborg, N., Friberg, S., Asp, P., Ulväng, M., *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, s. 145.

prostitutionsförhållanden omfattas av regleringen för att det straffrättsliga skyddet som ska hindra och förebygga att barn dras in i prostitution ska vara så heltäckande som möjligt. Detta innebär att även situationer då barnet fått betalt i materiella saker så som kläder eller smycken omfattas. Även situationen då någon utnyttjat en ung persons bristande mognad eller svaghet och fått barnet att företa eller tåla en sexuell handling mot ersättning genom att ha övertalat eller lurat barnet omfattas av bestämmelsen.¹⁰

Straffskalan för brottet är böter eller fängelse i högst två år. Straffskalan är högre än för brottet *köp av sexuell tjänst* då man anser att *köp av sexuell handling av barn* generellt sett har ett högre straffvärde än samma brott som riktar sig mot en vuxen person. Regeringen ansåg att olika handlingar kan komma att bedömas som *köp av sexuell handling av barn* och att bestämmelsen även ska omfatta de handlingar för vilket det lägsta straffet på 14 dagars fängelse anses för strängt. Ett exempel på detta kan vara om barnet nästan är 18 år gammalt och att omständigheterna i övrigt var sådana att de innebar ett lågt straffvärde.¹¹

2.2 Om oaktsamhet

För att ansvar för *köp av sexuell handling av barn* ska kunna utdömas krävs det uppsåt för samtliga omständigheter utom barnets ålder. För barnets ålder är det tillräckligt med oaktsamhet.¹² Regleringen för detta finns i 6 kap. 13 § brottsbalken (2005:90) och lyder:

Till ansvar som i detta kapitel är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder skall dömas även den som inte insåg men hade skälig anledning att anta att den andra personen inte uppnått den åldern.

Detta innebär att om oaktsamhet vid ett sexköp kan påvisas så kan gärningsmannen dömas för köp av sexuell handling av barn. Om barnet

¹⁰ Prop. 2004/05:45, s. 92.

¹¹ Prop. 2004/05:45, s. 93.

¹² Holmqvist, L., Leijonhufvud, M., Träskman, P.O., Wennberg, S., *Brottsbalken: En kommentar*, BrB 6:9 s. 2.

var under 15 år och gärningsmannen var oaktsam och borde insett barnets ålder kan gärningspersonen istället dömas för våldtäkt av barn alternativt sexuellt utnyttjande av barn enligt 6 kap. 4§ respektive 5§ BrB.¹³

För att oaktsamhet ska vara straffbart krävs ett visst minimum av oaktsamhet. Domstolen har att bedöma vilken nivå på aktsamhet som kan ställas. Om ingen ordning-, säkerhets-, eller skyddsföreskrift existerar får domstolen göra oaktsamhetsbedömningen efter vilken aktsamhet en normalt aktsam person hade visat.¹⁴

Medveten oaktsamhet innebär att gärningspersonen har en misstanke eller en insikt om en risk. Skillnaden mellan den som har ett likgiltighetsuppsåt och den som är medvetet oaktsam är endast att vid medveten oaktsamhet är inte gärningspersonen likgiltig inför att följden ska inträffa, denne är bara likgiltig inför risken att följden ska inträffa. Skillnaden mellan dessa två typer av skuldformer är alltså gärningsmannens inställning till följden.¹⁵

Omedveten oaktsamhet innebär att gärningspersonen hade skälig anledning att anta eller att denne borde ha förstått att en omständighet förelåg. Omedveten oaktsamhet innebär det finns något som gärningspersonen borde ha gjort för att ha kommit till insikt eller misstanke om en risk. Den som är omedvetet oaktsam är inte likgiltig inför en risk men denne är likgiltig inför möjligheten att det finns en risk.¹⁶

¹³ Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp: uppsåts- och oaktsamhetsbedömningar vid underårighet i fall av människohandel, koppleri och sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 223.

¹⁴ Leijonhufvud, M., Wennberg, S., *Straffansvar*, s. 61f.

¹⁵ Asp, P., Ulväng, M. & Jareborg, N., *Kriminalrättens grunder*, s. 314.

¹⁶ Asp, P., Ulväng, M. & Jareborg, N., *Kriminalrättens grunder*, s. 315.

Enligt förarbeten innebär formuleringen i paragrafen att den innefattar ett tämligen högt krav på oaktsamhet¹⁷ och enligt departementschefen är det angeläget att regeln tillämpas restriktivt.¹⁸ Enligt nyare förarbeten sägs att "ansvar skall inte dömas om barnet har en kroppsutveckling som är naturlig för den som klart passerat åldersgränsen och omständigheterna i övrigt inte ger gärningsmannen anledning att vara på sin vakt. Det är alltså i gränsfallen som gärningsmannen inte skall kunna undgå ansvar genom att hänvisa till att han eller hon inte haft säker kännedom om barnets verkliga ålder."¹⁹ Om barnet har en kroppsutveckling som motsvarar den hos en 17- eller 18-åring och det inte förekommer några andra omständigheter som ger gärningsmannen anledning att vara på sin vakt så ska inte heller denne hållas ansvarig.²⁰ Detta sades om åldersgränsen vid 15 år för otukt med barn, man menade då att någon som hade en kroppsutveckling som en 17- eller 18-åring såg ut att vara klart äldre än 15 år. Innebörden blir att om en 14-åring ser ut att vara 18 år ska gärningsmannen inte dömas för ansvar, men om hon ser ut att vara 15 år kan gärningsmannen inte hävda okunskap och undgå ansvar.²¹

En skillnad kan göras på brotten våldtäkt mot barn och köp av sexuell handling av barn. Den ena handlingen är inte olaglig om barnet uppnått en viss ålder, är barnet över 15 år är det inte våldtäkt mot barn, även om det kan vara det under vissa omständigheter. Köp av sexuell tjänst är dock alltid olagligt, oavsett om personen är under eller över 18 år, den enda skillnaden blir brottsrubriceringen. Det vore inte orimligt att denna skillnad inverkar på hur oaktsamhetsbedömningen ska göras. Eftersom personen i det ena fallet gör en handling som denne tror är fullt laglig och i det andra fallet gör personen en handling som denne vet är olaglig så innebär detta en avgörande skillnad i risktagande.²² Ett barns ålder

¹⁷NJA II 1962 s. 192.

¹⁸NJA II 1962 s. 193.

¹⁹Prop. 2004/05:45 s. 114.

²⁰NJA II 1962 s. 192.

²¹Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 235.

²²Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 235.

utgör endast en risk för en svårare brottsrubricering eftersom sexköp är olagligt oavsett vilken ålder partnern ifråga har. När en person begår den kriminaliserade handlingen och köper en sexuell handling finns risken, inte bara att partnern är under 18 år, utan även att sammanhanget, köp av sexuell handling, påverkar viljan och möjligheten att faktiskt säkerställa att partnern är över en viss ålder. Att handlingen är kriminaliserad visar inte bara på gärningspersonens risktagande utan det påverkar även vilken information som är tillgänglig i sammanhanget. I en situation då båda parter vill undvika uppmärksamhet kan detta göra att information blir svårare att kontrollera. Att det är fråga om sexköp gör att gärningspersonen tagit en risk i ett sammanhang där att muntlig information är mindre pålitlig.²³

Även frågan om barnets ålder kan innebära att misstanke om låg ålder existerar. Om barnet har en kroppsutveckling som motsvarar den hos en 22 år gammal person skulle frågan om barnets ålder för att klarlägga att denne är över 18 år vanligtvis inte ställas. Att gärningspersonen försöker kontrollera barnets ålder innebär att misstanke om att barnet är underårigt. Frågor om barnets ålder bör därför klassas som medveten oaktsamhet och inte omedveten eftersom gärningspersonen är medveten om risken att barnet är under 18 år. I dessa situationer är det inte ovanligt att barnet hävdar att denne är 18 år gammal även om denne egentligen är yngre. Detta innebär att gärningspersonen fått information av barnet som är felaktig. Om denne går vidare med sexköpet, när denne varit misstänksam om barnets ålder och frågat men fått felaktig information, uppstår frågan om denne kan anses ha handlat trots risken att barnet kan ha varit under 18 år och därmed agerat oaktsamt eller om gärningspersonen kan anse att barnets information om dess ålder är trovärdig och att denne inte längre kan anses ha anledning att anta att barnet är under 18 år.²⁴

²³ Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 236.

²⁴ Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 238.

Det finns vissa omständigheter som gör att gärningspersonen kan anses ha anledning att anta barnets ålder. Dessa kan vara att barnet ger information om vilken skolklass denne går i, olika intressen eller att barnet uttrycker sig på olika sätt som ger gärningspersonen skälig anledning att anta att barnet är under 18 år. Även barnets kroppsutveckling kan ge indikationer på dess ålder.²⁵

Det förekommer att gärningspersonen inte frågar om barnets ålder och att barnet inte ger någon information om sin ålder. Om det inte kan visas att gärningspersonen var medveten om risken att barnet var under 18 år kan frågan om omedveten oaktsamhet bli aktuell. Frågan blir om gärningspersonen borde misstänkt att barnet var under 18 år. För att gärningspersonen ska kunna hållas ansvarig för omedveten oaktsamhet bör det existera en norm för vad denne borde ha gjort för att ha kommit till insikt. Vad gärningspersonen borde gjort får bedömas utifrån situationen som helhet.²⁶

För att fastställa om någon är omedvetet oaktsam kan tre frågor ställas i två led. I det första ledet, som kan kallas orsaksledet, kan man ställa två frågor; vad gärningspersonen kunnat göra för att ha kommit till insikt och om gärningspersonen hade förmåga och tillfälle att göra detta. Det första ledet är till för att klargöra vad gärningspersonen hade kunnat göra för att komma till misstanke om barnets ålder. I det andra ledet, som kan kallas klandervärdshetsledet, och den tredje frågan som kan ställas, är om det kunde begäras av gärningspersonen att han skulle gjort det som man i led ett kommit fram till att han haft förmåga och tillfälle att göra. Det ska ur gärningspersonens perspektiv vara rimligt att detta kunnat begäras av honom för att han skulle kommit till misstanke. Denna bedömning ska göras så individuell som möjligt och domstolen ska ta hänsyn till gärningspersonens styrkor och svagheter.²⁷

²⁵ Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 238.

²⁶ Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 238f.

²⁷ Asp, P., Ulväng, M. & Jareborg, N., *Kriminalrättens grunder*, s. 315ff.

Omedveten oaktsamhet verkar och bör vara gränsen för straffbarhet för köp av sexuell handling av barn. Uttrycket *skälig anledning att anta* innebär att bedömningen inte bara ska utgå ifrån vad gärningspersonen faktiskt misstänkte utan även vad denne hade just skälig anledning att anta.²⁸

²⁸ Johansson, M.C., *Att göra ett ansvarigt sexköp*, Svensk Juristtidning, 2012 s. 239.

3. Domstols bedömning

3.1 Utseende och mognad

SVEA HOVRÄTT mål nr B 6181-14 (2015-03-31)

I målet hade en man, M.G, köp sexuella tjänster av en flicka som vid det första tillfället var 16 år och vid det andra 17 år gammal. Tingsrätten ansåg att målsägandes profilbild på internetsidan de kom i kontakt via gav uttryck av att hon hade *en kroppsutveckling som en person över 18 år normalt sett kan ha*. Detta gjorde enligt tingsrätten att M.G inte hade skälig anledning att anta att målsäganden var under 18 år.²⁹ M.G friades i tingsrätten för köp av sexuell handling av barn. Målet överklagades inte i denna del till hovrätten.

SVEA HOVRÄTT mål nr B 787-14 (2014-06-03)

I målet ansåg tingsrätten att målsägandes *utseende och allmänna utveckling* gjorde att E.S och H.A måste ha förstått att hon var under 18 år och de dömdes för köp av sexuell handling av barn.³⁰ Hovrätten ansåg att på grund av målsägandes utseende så hade E.S och H.A skälig anledning att anta att hon var under 18 år och hovrätten fastställde tingsrättens dom i fråga om skuld.³¹

SVEA HOVRÄTT mål nr B 10915-11 (2012-09-13)

Målet rörde en 16-årig flicka som var föremål för vård enligt LVU. Enligt målsägande hade S.S sett hennes pass och hennes verkliga ålder stod på QX-sidan. Detta förnekades av S.S som sa att han hade bedömt målsägandes ålder till mellan 18 och 20 år. Enligt tingsrätten hade målsägande inte en *kroppsutveckling och allmän mognad* som väl motsvarar en kvinna över 18 år. Hon var dessutom föremål för vård på behandlingshem och hade missbruksproblem, något S.S hade kännedom

²⁹ Se tingsrättens dom, s. 6.

³⁰ Se tingsrättens dom s. 10f.

³¹ Se hovrättens dom s. 7f.

om. Han hade därför skälig anledning att anta att hon var under 18 år.³² Hovrätten gjorde bedömningen att S.S, efter målsägandes uppgifter om att S.S sett hennes pass och var medveten om att hon var föremål för vård enligt LVU, hade insett att målsäganden var under 18 år. Detta ändrade dock inte tingsrättens dom.³³

GÖTA HOVRÄTT mål nr B 64-10 (2010-02-26)

Målet rörde två målsägande där en var under 15 år och en var över 15 år men inte 18 år. Enligt tingsrätten så borde inte R.R bedömt uppgiften att de var 18 år som de lämnade på ”Telefiket” som helt trovärdig. Enligt tingsrätten borde R.R blivit mer misstänksam angående flickornas ålder efter att de träffats och han hade goda möjligheter att göra iakttagelser, både över deras kroppsutveckling då de var nakna och om deras sätt att kommunicera med varandra. Tingsrätten gjorde bedömningen att målsägandena var barnsliga i sitt sätt att prata och i övrig kontakt med varandra och att den tilltalade därför hade skälig anledning att anta att en av dem var under 15 år och att en av dem var under 18 år men över femton år.³⁴ Målet överklagades till hovrätten som inte gjorde en annan bedömning än tingsrätten.³⁵

SVEA HOVRÄTT mål nr B 116-10 (2010-02-15)

Målet behandlade flera målsägande. Målsägande A var 17 år men sa till P.H att hon var 18 år när de pratade på telefonlinjen ”Phone Café”. På telefonlinjen rådde en 18-årsgräns vilket gjorde att P.H inte omedelbart hade anledning att betvivla uppgiften. Enligt tingsrätten hade målsägande A ett *aldersadekvat utseende* och man ansåg inte att P.H hade skälig anledning att anta att hon var under 18 år.³⁶

I samma mål ansåg tingsrätten att P.H med hänsyn till målsägande F:s utseende hade skälig anledning att anta att hon var under 18 år, trots att

³² Se tingsrättens dom s. 5 och 14.

³³ Se hovrättens dom s. 3f.

³⁴ Se tingsrättens dom s. 23.

³⁵ Se hovrättens dom s. 9f.

³⁶ Se tingsrättens dom s. 19.

hon till P.H uppgett att hon var 18 år.³⁷ Målet överklagades till hovrätten som fastställde tingsrättens dom.³⁸

SVEA HOVRÄTT mål nr B 8039-09 (2009-12-22)

I detta mål åtalades flera män för köp av sexuell handling av barn. De hade fått uppgiften att I var 19 eller 20 år alternativt att hon var 18 år. Tingsrätten ansåg att I hade en *kroppsutveckling och allmän mognad* som väl motsvarade en kvinna väl över 18 år och att männen inte hade skälig anledning att anta att hon var under 18 år.³⁹ Denna del av målet överklagades inte till hovrätten.

KALMAR TINGSRÄTT mål nr B 845-14 (2015-03-18)

Målet rörde tre flickor mellan 15 och 17 år gamla som av L.J fått betalt för sexuella handlingar. Vad gäller sekretess A och C menade tingsrätten att det med hänsyn till deras utseende måste stått klart för L.J att de inte var 18 år gamla. L.J träffade sekretess A och C genom sekretess B, som L.J uppgav att han trodde var 16 år och enligt tingsrätten borde han då förstått att de var ungefär jämgamla. Enligt tingsrätten hade L.J skälig anledning att anta att de båda flickorna var under 18 år.⁴⁰

SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT mål nr B 3863-12 (2012-12-12)

I målet hade målsägande sålt sexuella tjänster då hon var 15,5 år gammal. Hon sa själv att hon som 17-åring vid huvudförhandlingen var mer välutvecklad än vad hon var när gärningarna begicks. Tingsrätten menade att hennes utseende vid huvudförhandlingen gjort att hon *kunde uppfattas som en väldigt ung person* och därmed var det säkert att hon ett och ett halvt år tidigare mycket väl sett ut att kunna vara under 18 år. Man uttalade att det i dessa sammanhang var vanligt med falska namn och att den som köper sexuella tjänster inte kan ställa sig likgiltig inför risken att den som erbjuder tjänsterna är underårig. Ifråga om R.G sa

³⁷ Se tingsrättens dom s. 26.

³⁸ Se hovrättens dom s. 5f.

³⁹ Se tingsrättens dom s. 116–119.

⁴⁰ Se tingsrättens dom s. 6–9.

tingsrätten att man inte kan freda sig med att målsägande uppgett att denne är 18 år när det finns en risk att detta inte stämmer. Målsägande hade även sagt till R.G att hon hoppat av skolan, vilket enligt tingsrätten borde indikerat att hon var under 18 år. Tingsrätten gjorde bedömningen att C.A och R.G hade skälig anledning att anta att målsägande var under 18 år.⁴¹

3.2 Frågor om ålder och annat som indikerar låg ålder

SVEA HOVRÄTT mål nr B 8039-09 (2009-12-22)

I detta mycket omfattande mål behandlades bland annat om T.J hade skälig anledning att anta att J var under 18 år när han köpte sexuell tjänster av henne. Hon var då 17 år. I telefonsamtal mellan T.J och ansåg tingsrätten att T.J förde målsägandes ålder på tal då han frågat henne vad hon pluggade och fått svaret att hon gick första året på gymnasiet. Normalt är man då 17 år och enligt tingsrätten borde detta gett T.J en allvarlig tankeställare. Tingsrätten menade att T.J måste ha fattat misstankar om J:s ålder men underlätit att undersöka närmare för att han var likgiltig inför om hon var under 18 år. Enligt tingsrätten hade han skälig anledning att anta att J var under 18 år och han visade en hög grad oaktsamhet i denna fråga.⁴² Hovrätten fastställde i denna fråga tingsrättens dom.⁴³

SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT mål nr B 10836-13 (2014-01-27)

I målet uppgav målsägande att hon hade sagt till den tilltalade att hon var 17 år. Hon hade även i kontakterna med den tilltalade använt en epostadress med hennes namn åtföljt av siffran 95, vilket åsyftade på hennes födelseår. Den tilltalade hävdade att han inte tänkte att siffran kunde stått för hennes födelseår vilket tingsrätten uttalade att man inte förstod då han själv hade siffran 80 i sin epostadress som åsyftade hans födelseår. Tingsrätten menade att mot denna bakgrund måste den

⁴¹ Se tingsrättens dom s. 15 och 22.

⁴² Se tingsrättens dom s. 100f.

⁴³ Se hovrättens dom s. 9.

tilltalade blivit medveten om risken att målsägande var under 18 år när de träffades. Att han inte ställt några som helst personliga frågor till målsägande var enligt tingsrätten i kombination med att han måste insett risken att hon var under 18 år ett uttryck för likgiltighet. Tingsrätten menade alltså att den tilltalade hade likgiltighetsuppsåt.⁴⁴

NYKÖPINGS TINGSRÄTT mål nr B 2016-12 (2013-09-26)

Målet behandlade försök till köp av sexuell handling av barn. Målsägandena och den tilltalade fick kontakt med varandra via ”Telefiket”, som hade 18-årsgräns. Den tilltalade friades av tingsrätten vid det första tillfället med motiveringen att den tilltalade med hänsyn till åldersgränsen på ”Telefiket” inte hade skälig anledning att anta att målsägande var under 18 år.⁴⁵

ATTUNDA TINGSRÄTT mål nr B 1239-12 (2013-11-11)

I målet fick den tilltalade kontakt med målsägande via en annons som var kopplad till en epostadress som innehöll ”hotsixteens”. För att få annonsera på sajten var man tvungen att vara över 18 år. Tingsrätten ansåg dock att den tilltalade inte kunde utgå ifrån att inga under 18 år annonserade på sajten. Tingsrätten menar att ”hotsixteens” i epostadressen gav stöd för att hon kunde vara under 18 år men endast namnet utgjorde inte tillräckliga skäl för att den tilltalade skulle ha skälig anledning att anta att hon var under 18 år. Tingsrätten ansåg mot denna bakgrund att den tilltalade inte hade skälig anledning att anta att målsägande var under 18 år.⁴⁶

KRISTIANSTADS TINGSRÄTT mål nr B 772-10 (2012-04-30)

Målet rörde en man som köpt sexuella tjänster av flera målsägande under 18 år. Enligt uppgifter i målet framkom att den tilltalade var medveten om att målsägandena var unga, men han ställde inga frågor om deras ålder. Tingsrätten ansåg att mannen var likgiltig om flickorna

⁴⁴ Se tingsrättens dom s. 15.

⁴⁵ Se tingsrättens dom s. 9.

⁴⁶ Se tingsrättens dom s. 5f.

var under 18 år och han dömdes för köp av sexuell handling av barn.⁴⁷ Tingsrätten hade ett liknande resonemang i fråga om en annan flicka som var 17 år då hon utförde sexuella handlingar mot betalning för den tilltalade. Den tilltalade uppgav själv att målsägande gav ett mycket osäkert intryck. Hon hade när gärningarna begicks och vid tillfället för huvudförhandlingen tandställning. Tingsrätten ansåg att det av den tilltalades egna uppgifter framgick att han visste att flickan var ung och att det faktum att han inte frågade om hennes ålder innebar att den tilltalade var likgiltig ifråga om målsägande var under 18 år.⁴⁸

SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT mål nr B 15299-11 (2012-06-07)

I målet hade målsägande lagt upp en annons på internet där hon utgav sig för att vara 18 år. Hon hade även sagt att hon gick på gymnasiet men inte vilken årskurs. Tingsrätten gjorde bedömningen att den tilltalade inte vetat om att målsägande var under 18 år. Målsägande hade i detta fall uppgett att hon var 18 år och enligt tingsrätten blev utrymmet för likgiltighet från den tilltalades sida begränsat då han utgått från att hon var 18 år. Man gjorde bedömningen att det inte fanns tillräckligt stöd för att han hade köpt sex av henne om han vetat om hennes ålder.

Tingsrätten förklarade vidare att det är svårt att avgöra en persons ålder med ledning av kroppsbyggnad och utseende. Tingsrätten avslutade med att säga att det inte förekom några omständigheter kring målsägandes person som medförde att det var uppenbart att hon inte var 18 år. Den tilltalade dömdes för köp av sexuell tjänst.⁴⁹

SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT mål nr B 3863-12 (2012-12-12)

I målet friades B.G.N för köp av sexuell handling av barn. Det var utrett att målsägande fått en fråga om hennes ålder och att hon då svarat att hon var 18 år. Tingsrätten sa att man tidigare lyft fram målsägandes utseende som något som borde väckt misstankar om att hon inte var 18 år men att det i detta fall förelåg flera omständigheter som gjorde att

⁴⁷ Se tingsrättens dom s. 6.

⁴⁸ Se tingsrättens dom s. 6f.

⁴⁹ Se tingsrättens dom s. 5f.

B.G.N trodde att målsägande var 18 år, till exempel att hon sagt att hon skulle arbeta nästa dag och att hon skulle ut på krogen. Målsägande ska också enligt B.G.N uppträtt på ett oblygt och moget sätt. B.G.N hade enligt tingsrätten varken likgiltighetsuppsåt eller varit oaktsam, han dömdes därför till köp av sexuell tjänst.⁵⁰

ÖREBRO TINGSRÄTT mål nr B 7161-09 (2010-06-28)

I målet stod det i målsägandes annons att hon var 18 år och det uppgav hon även till G.S. Målsägande hade berättat för G.S att hon hade panikattacker och gick på BUP, G.S uppgav att han inte visste vad BUP var för något. Enligt tingsrätten fanns det inte med hänsyn till hennes utseende eller andra omständigheter någon anledning för G.S att tro att hon var under 18 år.⁵¹

3.3 Övriga omständigheter

HOVRÄTTEN FÖR VÄSTRA SVERIGE mål nr B 3185-11 (2013-02-21)

Enligt tingsrätten var det inte styrkt att J.S utgett ersättning för sexuella handlingar och åtalet ogillades därför.⁵² Hovrätten var av en annan uppfattning och gjorde bedömningen att de pengar som målsäganden fått var ersättning för sexuella handlingar. Det var oklart när J.S och målsäganden började träffas men det är klart att målsäganden var under 18 år. Målsäganden hade på sin profilsida där han träffade J.S sagt sig vara äldre än han var och för J.S målat upp en bild med boende, utbildning och arbete och enligt hovrätten var det därmed inte visat att J.S haft anledning att anta att målsägande var under 18 år.⁵³

⁵⁰ Se tingsrättens dom s. 31f.

⁵¹ Se tingsrättens dom s. 9f.

⁵² Se tingsrättens dom s. 18.

⁵³ Se hovrättens dom s. 6.

SVEA HOVRÄTT mål nr B 1043-13 (2013-03-20)

I målet träffades målsägande och M.A och sexuella handlingar mot betalningen företogs. Målsägande uppgav att hon innan de träffades sagt att hon var 17 år. M.A uppgav att han inte mindes detta och trodde att hon var 19-21 år när de träffades. Tingsrätten ansåg det inte styrkt att M.A blev upplyst om målsägandes ålder innan de träffades. Tingsrätten ansåg inte att det förelåg några särskilda omständigheter som gav M.A skälig anledning att anta att målsägande var under 18 år. Han friades därför för köp av sexuell handling av barn och dömdes till köp av sexuell tjänst.⁵⁴ Denna del överklagades inte till hovrätten.

HOVRÄTTEN FÖR NEDRE NORRLAND mål nr B 1048-11 (2012-04-18)

I målet hade A.A.K enligt tingsrätten skälig anledning att anta att målsägande A, C och D var under 18 år och han dömdes för köp av sexuell handling av barn.⁵⁵ Hovrätten gjorde inte någon annan bedömning än tingsrätten i fråga om skuld och brottsrubricering.⁵⁶

ESKILSTUNA TINGSRÄTT mål nr B 3122-13 (2015-04-22)

Målet gällde en man som vid ett flertal tillfällen fått målsäganden att företa eller tåla sexuell handling mot ersättning. Ersättningen bestod av kontanter och/eller cigaretter. Tingsrätten ansåg att målsäganden, som då var 17 år, fortfarande såg ut att vara under 18 år gammal. Den tilltalade visste även om att hon gick i skolan, han själv sa att han trodde att hon gick på gymnasiet. Den tilltalade hade också medgett att målsäganden vid flera tillfällen ombad honom köpa cigaretter åt henne. Enligt tingsrätten är det allmänt känt att det är 18-årsgräns för att köpa cigaretter. Vid en samlad bedömning ansåg tingsrätten att den tilltalade hade skälig anledning att anta att målsäganden var under 18 år.⁵⁷

⁵⁴ Se tingsrättens dom s. 19f.

⁵⁵ Se tingsrättens dom s. 5.

⁵⁶ Se hovrättens dom s. 3.

⁵⁷ Se tingsrättens dom s. 9f.

KALMAR TINGSRÄTT mål nr B 845-14 (2015-03-18)

Målet rörde L.J som hade fått olika uppgifter om målsägandes ålder och han uppgav i förhör att han trodde att hon var sexton första gången de träffades och hade sex. Tingsrätten tillade att det faktum att han köpte cigaretter till målsägande och att hon bodde på familjehem borde gett upphov till frågetecken om målsägandes ålder. Tingsrätten konstaterade att även om målsägande på en hemsida sagt sig vara 18 år gammal så fanns det med denna bakgrund redan första gången L.J träffade målsägande skälig anledning att anta att hon var under 18 år.

SÖDERTÖRNS TINGSRÄTT mål nr B 10836-13 (2014-01-27)

Målet rörde en man som köpt sexuella tjänster av flera flickor under 18 år. Målsäganden ska ha sagt till den tilltalade att hon och hennes vän var 19 år gamla, i övrigt diskuterades inte deras ålder. Enligt tingsrätten så utgjorde inte ett motiv på en tatuering samt ärr på armarna efter självskadebeteende omständigheter som gav den tilltalade skälig anledning att anta att de var under 18 år.⁵⁸

⁵⁸ Se tingsrättens dom s. 12.

4. Utblick

4.1 Norge

Den norska kriminalisering av köp av sexuell handling av barn som motsvarar den svenska återfinns i *Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)* paragraf 203. Tredje stycket lyder:

Villfarelse om alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre aktsom god tro foreligger.

Innebörden är att villfarelse om barnets ålder inte utesluter straffansvar för brottet, såvida inte god tro om barnets ålder föreligger. Enligt förarbetena är personen oaktsam om denne bedömer situationen i fråga annorlunda än en vad en allmänt förnuftig och hänsynsfull person skulle ha gjort. Man sa vidare att om personen bedömt åldern så gott denne kunnat utifrån sina egna personliga förutsättningar så kan personen inte klandras för oaktsamhet. Oaktsamhetsbedömningen ska göras efter en helhetsbedömning men även om gärningspersonen frågar barnet om ålder kan gärningspersonen normalt inte nöja sig med barnets uttalande om sin ålder om det inte stöds av andra omständigheter.⁵⁹

Till skillnad från Sverige har Norges Högsta domstol, *Høyesterett*, avgjort ett mål om oaktsamhet i fråga om ålder vid köp av sexuell handling av någon under 18 år. Målsägande var vid gärningstillfället 14 år och nio månader⁶⁰, hon hade flera gånger berättat för den tilltalade när hon fyllde 18 år, vilket var knappt ett år före gärningstillfället och han hade skickat ett sms och gratulerat henne på 18-årsdagen.⁶¹ *Høyesterett* uttalade att även om målsägande såg något äldre ut än sin faktiska ålder så var det oaktsamt att tro att hon var 18 år. Målsägandes uttalande till den tilltalade att hon hade två barn innan hon fyllt 19 år framstod enligt *Høyesterett* som så ovanligt att den tilltalade borde begärt ytterligare förtydliganden. Domstolen uttalade vidare att det finns all anledning att ställa sig skeptisk till information om ålder från kontakter som är

⁵⁹ Norges Regering, Proposition, Ot.prp. nr. 28 (1999-2000), *Om lov om endringer i straffeloven mv. (seksuallovsbrudd)*, s. 118.

⁶⁰ HR-2008-1043-A, stycke 12.

⁶¹ HR-2008-1043-A, stycke 13.

etablerade över internet. Även om § 203 enbart uppställde krav på vanlig aktsamhet ansåg inte *Høyesterett* att denna var uppfylld.⁶²

⁶² HR-2008-1043-A, stycke 38.

5. Analys

5.1 Målsägandes utseende – hur bedöms det

Uttryck som *utseende och allmänna utveckling, kroppsutveckling och allmän mognad, åldersadekvat utseende* eller enbart *utseende* angavs av domstolarna som omständigheter som gav den tilltalade skälig anledning att anta att målsägande var under 18 år. I ett fall sa tingsrätten att målsägandes utseende vid huvudförhandlingen var sådant att hon kunde *uppfattas som en väldigt ung person*. Hur denna bedömning är gjord och vad domstolen tittat på anges inte i domskälen. En tingsrätt uttalade i sina domskäl att det är svårt att ”dra några slutsatser om en persons exakta ålder endast med ledning av kroppsbyggnad och utseende”.⁶³ Høyesterett uttalade i sin dom att målsägande ”tilhørte en aldersgruppe hvor det er vanskelig å avgjøre alder ut fra utseende alene”.⁶⁴ Detta är förmodligen en korrekt bedömning, det är svårt att avgöra någons ålder utifrån utseende i denna åldersgrupp. Men det är vad domstolen gör och de lägger sedan detta till grund för om den tilltalade hade *skälig anledning att anta* att målsägande var under 18 år eller inte. Bedömningen riskerar att bli oerhört subjektiv och färgad av domstolens uppfattning om ålder och mognad, vilket självfallet är problematiskt.

I ett mål ansåg tingsrätten att målsägande vid huvudförhandlingen framstod som en person som hade ett *åldersadekvat utseende*. Hon var 17 år när hon först träffade den tilltalade. Trots detta ansåg tingsrätten inte att den tilltalade hade skälig anledning att anta att hon var under 18 år. Enligt propositionen ska ansvar inte utdömas om barnet har en kroppsutveckling som är naturlig för den som klart passerat åldersgränsen. Detta innebär att gärningsmannen i gränsfallen inte ska kunna hävda ovisshet om barnets ålder och därmed undgå ansvar. Man kan fråga sig om domstolen inte borde krävt att den tilltalade

⁶³ Södertörns tingsrätt, mål nr B 15299-11 (2012-06-07).

⁶⁴ HR-2008-1043-A, stycke 32.

kontrollerat målsägandes ålder om hon såg ut som sin ålder när hon var under 18 år.

Barn utvecklas dessutom olika och pubertetsutvecklingen har ändrats på senare år. En dansk studie visade att puberteten hos flickor startar tidigare än förr i tiden. Starten av puberteten definieras då flickan uppnått *glandular breast tissue*. Medelåldern för detta var i studien 9,86 år.⁶⁵ När den tilltalades oaktsamhet baseras på utseende kan detta göra att de tidigt utvecklade barnen inte skyddas på samma sätt som de senare utvecklade. Om fler och fler barn utvecklas tidigare än förut kan följden bli att färre barn skyddas av lagstiftningen.

Jag har svårt att se något mönster i domstolarnas bedömning, enbart att det ofta är avgörande hur domstolen bedömer målsägandes utseende. Hur denna bedömning görs förklaras inte i domskälen och jag antar att de är ett uttryck för domstolens egna uppfattningar om ålder och mognad.

5.2 Frågor om ålder – ansvarsbefriande eller tecken på misstanke om låg ålder

Frågor om ålder kan betyda två saker; att gärningspersonen fått bekräftat att säljaren inte var under 18 år och att denne därmed inte agerat oaktsam om sexköpet genomförs eller att frågan indikerade på en misstanke om låg ålder och att om gärningspersonen gick vidare med sexköpet så var detta oaktsamt. I flera fall ansåg tingsrätten att det var oaktsamt av gärningspersonen att inte fråga om ålder och undersöka detta närmre, eller att denne rent av var likgiltig inför om målsäganden var under 18 år. Detta var dock i kombination med andra omständigheter som tingsrätten ansåg utgjorde omständigheter som gjorde att den tilltalade borde blivit misstänksam om att målsägande kunde vara under

⁶⁵ Aksglaede, L., Sørensen, K., Petersen, JH., Skakkebaek, NE., Juul, A., *Recent decline in age at breast development: the Copenhagen Puberty study*, Pediatrics (2009) May, vol. 123 (5), s. 932-9.

18 år. I ett av målen ansåg tingsrätten att den tilltalade borde fått sig en allvarlig tankeställare när målsägande svarade honom att hon gick första ring på gymnasiet. I ett annat ansågs siffran 95 i målsägandes epostadress ha gjort den tilltalade medveten om risken att målsägande var under 18 år. Att den tilltalade var medveten om att målsägandena var unga men inte ställde frågor om deras ålder var enligt tingsrätten likgiltighet inför om målsägandena var under 18 år. I ytterligare ett fall ansågs målsägandes utseende ge den tilltalade skälig anledning att anta att hon var under 18 år, trots att hon uppgett att hon var 18 år. I vissa fall krävde domstolen att den tilltalade skulle ha frågat målsägande om ålder, eller misstänkt att uppgiven ålder inte var korrekt, om vissa andra omständigheter förelåg som gav skäl att misstänka låg ålder.

Tingsrätten kunde bedöma oaktsamheten på motsatt sätt om man inte ansåg att det förelåg andra omständigheter som borde gjort den tilltalade misstänksam om låg ålder. 18-årsgräns där den tilltalade och målsägande fick kontakt med varandra ansågs av tingsrätten innebära att den tilltalade inte hade skälig anledning att anta att målsägande var under 18 år. Tingsrätten uttalade dock i ett annat fall att den tilltalade inte kunde utgå ifrån att alla annonsörer på sajten var över 18 år trots att det fanns en 18-årsgräns för att få annonsera där.

I några fall där målsäganden uppgett att denne var 18 år i sin annons eller som svar på en fråga, ansågs detta tillräckligt för att den tilltalade inte skulle ha skälig anledning att anta att målsägande var under 18 år. Flickan i ett av fallen skulle enligt tingsrätten kunna *uppfattas som en väldigt ung person*, något man i samma dom uppgett som något som borde väckt misstankar om låg ålder hos andra tilltalade. I detta fall ansåg man dock att vissa andra omständigheter gjorde att den tilltalade inte hade skälig anledning att anta att hon var under 18 år. Ifråga om en annan tilltalad i samma mål uppgav tingsrätten att denne inte kunde freda sig med att målsägande uppgett att hon var 18 år när det fanns en risk att detta inte var korrekt. Den tilltalade kunde enligt tingsrätten

kontrollerat målsägandes ålder genom att kräva att få se en identitetshandling.

Hur domstolen bedömer en fråga om ålder verkar bero på omständigheter kring målsägande. En fråga om ålder är inget domstolen kräver i sin oaktsamhetsbedömning om inte annat bidragit till att misstanke borde föreligga om låg ålder hos målsägande. Tvärtom, om målsägande uppgivit en ålder verkar domstolen ibland närmast beakta detta som exculperande även om den i andra fall ändå krävde mer av den tilltalade, men då förelåg andra omständigheter som gjorde att de tilltalade borde misstänkt att målsägande var under 18 år.

Man kan ifrågasätta, vilket jag gör, om inte domstolarna bör ställa högre krav på gärningspersonen på att kontrollera målsägandes ålder. Ett muntligt svar på en fråga om ålder bör enligt mig inte vara tillräckligt för att gärningspersonen inte ska agerat vårdslöst. Denna kunde kontrollerat åldern på ett säkrare sätt för att vara säker på att denne inte köpte en sexuell handling av ett barn.

Käll- och litteraturförteckning

Författningar

Brottsbalk (1962:700)

Offentligt tryck

Dir. 2014:128 *Ett starkt straffrättsligt skydd vid människohandel och köp av sexuell handling av barn*

Prop. 2004/05:45 *En ny sexualbrottslagstiftning*

NJA II 1962

Övrigt

Lov 22. mai 1902 nr. 10 - *Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven)*

Norges Høyesteretts dom i mål nr. HR-2008-1043-A

Norges Regering, Proposition, Ot.prp. nr. 28 (1999-2000) *Om lov om endringer i straffeloven mv. (seksuallovbrudd)*, Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 28. januar 2000, godkjent i statsråd samme dag.

Litteratur

Asp, Petter, Ulväng, Magnus, Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, andra upplagan, Uppsala, 2013.

Jareborg, Nils, Sandra, Friberg, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, Uppsala, 2010.

Jareborg, Nils, Friberg, Sandra, Asp, Petter, Ulväng, Magnus, *Brotten mot person och förmögenhetsbrotten*, andra upplagan, Uppsala, 2015.

Holmqvist, Lena, Leijonhufvud, Madeleine, Träskman, Per Ole, Wennberg, Suzanne, *Brottsbalken: en kommentar*, Del I (kap. 1-12), Supplement 6, Stockholm, 2015.

Korling, Fredric, Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, Lund, 2013.

Leijonhufvud, Madeleine, Wennberg, Suzanne, *Straffansvar*, åttonde upplagan, Stockholm, 2009.

Artiklar

Aksglaede, L., Sørensen, K., Petersen, JH., Skakkebaek, NE., Juul, A.,
*Recent decline in age at breast development: the Copenhagen Puberty
study*, Pediatrics (2009) May, vol. 123 (5), s. 932-9.

Johansson, Märta C., *Att göra ett ansvarigt sexköp: uppsåts- och
oaktsamhetsbedömningar vid underårighet i fall av människohandel,
koppleri och sexköp*, Svensk Juristtidning 2012 s. 219-257.

Rättsfallsförteckning

Hovrätt

Göta hovrätts dom i mål nr. B 64-10 (2010-02-26)

Hovrätten för nedre Norrlands dom i mål nr. B 1048-11 (2012-04-18)

Hovrätten för västra Sveriges dom i mål nr. B 3185-11 (2013-02-21)

Svea hovrätts dom i mål nr. B 6181-14 (2015-03-31)

Svea hovrätts dom i mål nr. B 787-14 (2014-06-03)

Svea hovrätts dom i mål nr. B 1043-13 (2013-03-20)

Svea hovrätts dom i mål nr. B 10915-11 (2012-09-13)

Svea hovrätts dom i mål nr. B 116-10 (2010-02-15)

Svea hovrätts dom i mål nr. B 8039-09 (2009-12-22)

Tingsrätt

Attunda tingsrätts dom i mål nr. B 1239-12 (2013-11-11)

Eskilstuna tingsrätts dom i mål nr. B 3122-13 (2015-04-22)

Kalmar tingsrätts dom i mål nr. B 845-14 (2015-03-18)

Kristianstad tingsrätts dom i mål nr. B 772-10 (2012-04-30)

Nyköping tingsrätts dom i mål nr. B 2016-12 (2013-09-26)

Södertörns tingsrätts dom i mål nr. B 15299-11 (2012-06-07)

Södertörns tingsrätts dom i mål nr. B 3863-12 (2012-12-12)

Södertörns tingsrätts dom i mål nr. B 10836-13 (2014-01-27)

Örebro tingsrätts dom i mål nr. B 7161-09 (2010-06-28)